

Тернопільська обласна бібліотека для дітей

Інформаційно-бібліографічний відділ

Насильство над дитиною

Пам'ятка для учнів-користувачів 5 –11 класів

Тернопіль, 2016.

«Дитинство – це коли ти можеш здійснювати непробачені помилки і сподіватися, що будеш прощений». Роберт (молодший) Дауні

Основним правовим принципом захисту прав дітей є рівність усіх дітей. Рівність означає, що люди, незважаючи на всі їхні індивідуальні особливості та здібності, мають рівні права на повагу й особисту гідність. Загальна декларація прав людини (1948 рік) проголосила право людини на життя, особистісну недоторканість, заборону насильства, катування та жорстокого, нелюдського поводження і покарання, що принижують її гідність. Основним правовим документом, що захищає дитину від жорстокої поведінки з боку інших осіб, є Конвенція ООН «Про права дитини», яка передбачає в своїх статтях захист від свавільної поведінки, визначає права кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного розвитку, захист від сексуального домагання та від інших форм жорстокої поведінки.

Щонайменше третина українських школярів були жертвами цькування з боку однолітків. Такими є дані Інституту соціальної та політичної психології, які опитали учнів у чотирьох столичних школах. Агресія і залякування однокласників є серйозною проблемою в Україні, кажуть фахівці. Дослідження показують, що таке явище зустрічається серед українських підлітків удвічі частіше, ніж у європейських країнах. Сьогодні ми маємо, з одного боку, нові суспільно-політичні та економічні умови життя, нові орієнтири в суспільстві, інтереси молоді, з іншого – поширення наркоманії, алкоголізму, злочинів та правопорушень серед неповолітніх.

Психологи пов'язують дитячу жорстокість та насильство дітей по відношенню до своїх однолітків чи молодших кількома причинами, підкреслюючи, що жорстокість дітям властива від природи. Інша причина, за словами психолога, полягає в тому, що батьки вкрай мало часу та уваги приділяють дітям та їхньому розвитку. Також впливає на агресивність дитини й інформація довкола, насичена насильством та жорстокістю. Це стосується фільмів, телепрограм і комп'ютерних ігор.

А побачене там діти намагаються втілити в життя. Коріння проблеми жорстокості однієї дитини по відношенню до іншої, на думку психологів, – в сім'ї. «Діти, спостерігаючи за актами насильства вдома, починають поводитися так само. Вони починають думати, що це нормально та навіть престижно, бо хто сильніший, той і має владу», – зазначають експерти.

Насильство в сім'ї – це будь-які навмисні дії, що порушують закон і завдають шкоди фізичному, психічному, моральному здоров'ю дитини. Насильство – це система поведінки, а не окремий випадок. При вирішенні важливих проблем діти із насильницьких родин не мають права на власну думку. Вони повинні коритися дорослим у всьому. Насильство і дотримання дисципліни – не одне й те ж саме. У житті навряд чи можна обійтися без криків: «Швидше, ми спізнюємося!» чи «Прибери ж свої речі!».

Форми насильства:

- Фізичне – це використання дорослими сили: побої, тілесні ушкодження, ляпаси, штурхани
- Сексуальне – будь-яка сексуальна поведінка, що нав'язується проти волі дитини
- Психологічне (емоційне) – навмисне приниження честі й гідності, яке спричиняє образу, страх, невпевненість у собі. Це лайка, крик, образливе обзивання та прокльони. Залякування. Образливі жести.
- Економічне – позбавлення або обмеження майнових прав. Відмова у коштах на їжу, теплий одяг, засоби гігієни чи ліки.

Найпоширенішими правопорушеннями є перебивання батьками дітей під час розмови, неповідомлення про рішення, що стосуються дітей, хоча це є найважливішим питанням саме цього віку, контролювання поведінки за допомогою грошей Насильство у ставленні до дитини відноситься до найважчих психологічних травм. Пережите в дитинстві

насильство нерідко впливає на подальше життя, оскільки подібний травматичний досвід формує специфічні сімейні стосунки і особливі життєві сценарії. Так, у більшості випадків дорослі, що проявляють насильницькі дії по відношенню до чужих і власних дітей, самі були жертвами насилля з боку батьків. За місцем події насильство може існувати в сім'ї – з боку родичів, в школі – з боку педагогів або дітей, на вулиці – з боку їхніх однолітків або дорослих.

Щорічно фіксується 80000 випадків сексуального насильства над дітьми, але кількість незареєстрованих – набагато більша, тому що діти бояться розповісти про інцидент, та й сама процедура перевірки достовірності дуже важка. Тривала емоційна і психологічна травма від сексуального насильства вимотує дитину. Такого роду насильства здійснюються батьками, вітчимами, родичами або іншими людьми, що не належать до кола сім'ї, наприклад : сусідом, вихователем, учителем, незнайомцем.

Щоб уникнути або запобігти насильству батькам слід:

- розповідати дітям, що в разі якщо хтось спробує неправильним чином доторкнутися до їх інтимних частин тіла, їм потрібно негайно розповісти про це;
- пояснити дітям, що хоча вони і поважають старших, їм не слід виконувати **всі без винятку** команди вчителів, вихователів або інших людей;
- Схвалювати професійні програми по запобіганню насильства над дітьми.

Постраждали від сексуального насильства діти та їхні сім'ї потребують негайної професійної допомоги. Дитячі та підліткові психіатри допоможуть їм повернути почуття власної гідності, позбутися почуття провини і подолати наслідки травми. Таке лікування знизить ризик розвитку небажаних наслідків у майбутньому.

Шкільне оточення – основне соціальне середовище дитини, адже в школі вона проводить значну частину свого часу, тут здобуває навички колективної співпраці, вчиться жити у соціумі. Тому досить важливо для формування багатогранної особистості, щоб дитина почувалася комфортно у стосунках з учителями та дітьми, із якими вона навчається.

Знущання в школі – це вид насильства, у якому жертва потерпає від повторних навмисних згубних дій однієї особи або групи. Буває фізичним, психологічним (емоційним, моральним), вербальним (словесним), економічним, іноді сексуальним. Може бути комбінованим. Емоційне (моральне) знущання може бути навіть більш образливим, ніж фізичне. Існує багато ефективних методів для учителів та батьків, які хочуть припинити знущання.

Важливі методи припинення знущань:

- забезпечення гарного нагляду за дітьми;
- ефективні наслідки для тих, хто знущається;
- добрі канали спілкування між вчителями та батьками;
- надання дітям можливості розвивати хороші навички міжособистісного спілкування;
- створення такої соціальної атмосфери підтримки та позитивного ставлення до всіх, у якій агресивність та знущання неприйнятні для більшості.

Необхідно змінити суспільну думку і привчати дітей до того, що не соромно розповісти дорослим про знущання, захищаючи невинного, якщо вже немає інших способів. Агресію дуже важко зупинити без фахівців – психологів та соціальних педагогів, без суспільного обговорення причин, окремих випадків, без загального осуду, без впровадження у свідомість дітей і дорослих неприпустимості виявлення приниження особистості, заподіяння фізичного і морального болю людині.

Наслідки знуцань для жертви:

- пропуски занять;
- зниження успішності;
- дратівливість;
- поганий настрій;
- зацькованість;
- думки про перехід до іншої школи;
- страх тощо.

Найстрашніший наслідок знуцань – думки про самогубство та, у найтяжких, найбільш жорстоких і методичних випадках – суїцид.

Особистісні наслідки для агресора. Шкоду він завдає собі, коли не хоче відповідати за свої дії і спеціально заподіює шкоду іншим – він руйнує себе, своє здоров'я, адже лють, жорстокість, нелюдськість і злість руйнують його нервову систему, імунітет і хвороби неминучі.

Рекомендації для агресора (кривдника):

- Якщо заподіюєш шкоду іншим, спробуй згадати (уявити), як ти почувався, коли (якби) з тобою чинили так само.
- Пам'ятай! Ти теж маєш право одержати допомогу і є люди, які тобі зможуть допомогти і зрозуміти, що саме змушує тебе заподіювати біль іншим.
- Ти теж маєш право почуватися захищеним!
- Кожна людина (дитина) має право на повагу, безпеку і допомогу у важку хвилину!
- Кожна дитина має відчуватисебе захищеною!
- Кожна дитина має право жити вільно, у безпеці, не відчуваючи страху!

Пам'ятка для батьків

- Діти – основа сім'ї. У процесі виховання враховуйте індивідуальні особливості розвитку дитини.
- Не ображайте, не бийте, не принижуйте дитину. Пам'ятайте, навчання – це радість (негативні емоції не сприяють засвоєнню матеріалу, вбивають бажання вчитися). Криком ви нічого не зміните.
- Знайдіть час для бесіди з дитиною. Під час спілкування не реагуйте бурхливо, не засуджуйте, а будьте тактовними, толерантними у вираженні своїх суджень, думок. Намагайтеся контролювати режим дня дитини.
- Пам'ятайте, що дитина – це ваше відображення (грубість породжує грубість, крик – крик, а взаєморозуміння і доброзичливість – добро і злагоду в сім'ї). Запитайте себе: «Чи хочу я, щоб моя дитина була схожа на мене?»
- Дитина – це цілий світ, сприймайте її як цілісну особистість, дорослу людину, яка має свої права (на навчання, відпочинок тощо) і певні обов'язки (вчитися, дотримуватись правил для учнів).
- Якщо ви помітили, що у дитини «важкий» період, тоді підтримайте її.
- Не віддаляйте дитину від себе – знайдіть час поговорити, зрозуміти, згадати себе в її віці.

Пам'ятай: Ти маєш право на особисті почуття, друзів, думки, секрети. Забезпечити їжею, одягом, навчити доглядати за собою, піклуватися про тебе у разі хвороби – обов'язок дорослих. Із твоєю думкою мають рахуватися. Ніхто не повинен тебе гнобити – ні рідні батьки, ні опікуни. Не поспішай втекти з дому, не шукай способу

помститися, а тим більше – вкоротити собі віку. Якщо вважаєш, що саме твій випадок – класичний зразок насильства, то обов'язково звертайся по допомогу.

Куди можна звернутися:

до Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту

тел.: (044) 279-09-81, 278-70-13, 279-11-93, 270-53-33, 278-37-54;

до Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді

тел.: (044) 288-33-02, 288-33-37;

за місцем проживання: до управління у справах сім'ї, молоді та спорту, центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді до служб у справах неповнолітніх, громадських організацій.

Література:

Дашко, В. Г. Ігри для виховання терпимості, довіри і співробітництва : метод. посібник / В.Г. Дашко // Позакл. час.– 2013.– № 3 /4.– С. 61–66.

Грицишин, А. «Виховання» кулаками / А. Грицишин // Вільне життя плюс.– 2016.– 20 квіт.– С. 7.– (Домашнє насильство).

Злочини проти неповнолітніх : [«виховання» кулаками ; «допомога» з обманом ; дит. агресія та злочинність та ін.] // Позакл. час.– 2015.– № 9.– С. 58–59.

Котова, І.С. Профілактика агресії у дітей : тренінгове заняття для класних керівників та батьків / І. С. Котова // Зарубіж. л-ра в шк. України.– 2014.– № 11.– С. 56–58.

Кучеренко В. План роботи з попередження правопорушень / В. Кучеренко // Шк. світ.– 2008.– № 36.– С. 5–8.

Мараховська, Т. А. Спілкування під час конфліктних ситуацій / Т. А. Мараховська // Шк. психологу. Усе для роботи.– 2015.– № 10 (жовт.).– С. 22–26.– (Проводимо тренінг).

Матеріали до занять : заняття з прав дитини // Позакл. час.– 2012.– № 3.– С. 5–26.

Миколіук, О. Діти самостійно вирішують конфлікти : про практику відновного правосуддя в школах / О. Миколіук // День.– 2012.– 19 квіт.– С.8.

Мяктінова, Я. Профілактика негативних явищ серед молоді й підлітків : метод. посібник для вчителів / Я. Мяктінова // Шк. світ.– 2010.– № 29 / 30.– (Спецвипуск).

Насильство в школі // Шк. світ.– 2008.– № 43.– С. 2–5.

Попередження насильства в сім'ї // Позакл. час.– 2015.– № 12.– С. 61.

Покальчук, Н. В. Підліток і відповідальність. Профілактика правопорушень : педрада у формі «круглого столу» / Н. В. Покальчук // Вих. робота в школі.– 2013.– № 6.– С. 30–34.

Право на гідність : [гідність та анімація, школа виживання, як впоратися з конфліктами, практичні вправи] // Абетка права.– 2013.– № 2 /4.– С.11–95.

Пруднік, С. В. Права людини : конспект заняття з підлітками / С. В. Пруднік // Шк. психологу. Усе для роботи.– 2014.– № 4.– (Соціальний педагог.– Вип. 11.– С.20-1–20-4).

Савченко. О. Толерантність як цінність шкільної освіти : метод. аспект / О. Савченко // Почат. школа.– 2014.–№ 9.– С. 4–7.

Шевченко, А. Епідемія жорстокості у школах : [поради психолога] / А. Шевченко // Дзеркало тижня.– 2007.– 10 листоп.– С. 28.

Янчук, О. Діагностична складова роботи щодо профілактики насильства в підлітковому середовищі / О. Янчук // Практич. психолог : школа.– 2014.– № 7.– С. 13–17.